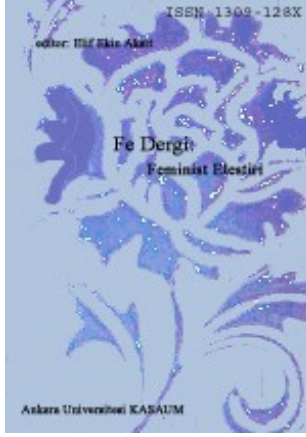

Yayınlayan: Ankara Üniversitesi KASAUM
Adres: Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Cebeci 06590 Ankara

Fe Dergi: Feminist Eleştiri 5, Sayı 2
Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:
<http://cins.ankara.edu.tr/>

Kitap Eleştirisi: *Deli Kadın Hikayeleri*'nde Deliren Kadınlar

Emine Güneş

Çevrimiçi yayına başlama tarihi: 24 Aralık 2013

Bu makaleyi alıntılanmak için: Emine Güneş, “*Deli Kadın Hikayeleri*'nde Deliren Kadınlar” *Fe Dergi* 5, no. 2 (2013), 89-91.

URL: http://cins.ankara.edu.tr/10_11.html

Bu eser akademik faaliyetlerde ve referans verilerek kullanılabilir. Hiçbir şekilde izin alınmaksızın çoğaltılamaz.

Kitap Eleştirisi: Deli Kadın Hikâyeleri'nde Deliren Kadınlar

Emine Güneş*

Mine Söğüt'ün 'Deli Kadın Hikâyeleri' adlı öykü kitabı (2013) için, yanı başımızda gerçekleşen, kanıksadığımız, olağanlaşan ve gündelik hale gelen olayların ardındaki ruhsal acıların sanatsal anlatıya dönüşümüdür diyebiliriz. Farklı kadınların çocukluktan yetişkinliğe ve sonrasına uzanan cinsiyetle ilgili olumsuz deneyimlerinin sebebi aynıdır: Eril düzen ve iktidar.

Ölüm ile yaşam arasında bocalayarak delirme noktasına gelen kadınlarla, delirme sonrasında katmanlı bir köprü kurar anlatıcı. Kadınların delilikleri onları bu dünyadan ayırmak ister gibidir. Ayırır da. Kendini tavana asarak, tıraş bıçağıyla bileklerini keserek, pencereden atlayarak, çıkardığı yangında yanarak; öte yandan erkekler tarafından yaşamları sonlandırılan kadınların bu dünyadan ayrılışlarına tanıklık ederiz. Bu ayrılış sürecindeki ruhsal gerilimin sakin, yalın anlatısı, okura ulaştığında tersyüz olur; derine, en derine uzanarak okurda sarsıntı yaratır. Bu öyküler ilk izlenimde fantastik bir kurmaca ihtimali düşündürse de gerçeğin bizzat kendisidir. Mine Söğüt anlatıları geleneksel hiyerarşi, dinsel yapı, eril düzenin baskıcı ve dayatmacı zihniyetinin neden olduğu sorunların nasıl kadınlaştırıldığı üzerine odaklıdır.

'Maharetli Pembe El' isimli öyküde, dinsel öğretilere, toplum baskısına direnemeyen bir kadın vardır.

'Az önce kadın Allah'ı gördü.

Allah ona kızgın mı?

Hayır değil.

Sağ elinin ucuna bir kanca takan o.

İstemediği halde karnına çocuk koyan da o.

Olmamış, yaşaması zor, narin, hayatla bağı ince bir bebekle baş etmesini, onu emzirmesini, ona hayat vermesini, ona dayanmasını, onu öldürmemesini emreden de o.(s.58)' Anne olmaya hazır değildir kadın, kendini güçsüz ve yetersiz bulur. Bebeğin vaktinden önce doğması, cılız ve zayıf olması, kadının yetersizlik duygusunun korkuya dönüşümüne neden olur. İşte o günlerde kadının bileğinin ucunda çıkan sivri, kara demir bir kanca anne ile bebek arasındaki mesafenin aracı olur. Gebe kalmayı, çocuk doğurmayı istemeyen, bedeni başkaları tarafından denetlenen, sahiplenilen kadının ruhu örselenir, hırpalanır ve bileğinin ucundaki kanca ile diğer deli kadınların arasına karışır.

"Naz Neden Derine Gömmüş Kediyi?" başlıklı öyküde de istenmeyen bir gebelik sonucu doğan bir kız çocuğu vardır. Gar bekçisi canı çektikçe birlikte olduğu halat saçlı kadını, kendisinden olma ihtimalini çok çok ama çok içtiğinde aklına getirirken ve hemen akabinde aklından çıkarabilirken; halat saçlı kadın hiç istemediği bebeğini doğurmak zorunda kalır. "İçerden sıkı sıkı sürgülenmiş, dışarıdan zincirle kilitlenmiş, hayata mühürlenmiş vagon... (s.87)' dışındaki yerler deliren halat saçlı kadın için tehlikelidir. Dışarı çıkıp dolaşan kızını, her seferinde bir kedi öldürerek cezalandırır. Cinsel tacize, kedi öldürmeye tanıklık eden çocuk duygusal anlamada zarar görenek önce annesini, daha sonra da hayatın içine karışarak yeni doğan bebekleri öldürür. Dış dünyaya karşı yabancılaşmanın ve yalnızlaşmanın yıkıcı etkisine canlı bir kanıt olur Naz.

Öğretilerin nesilden nesle geçişini anlatan diğer bir öykü de 'Vakvak Ağacı'dır. '...gemicici düğümlelerinden duvar süsleri yapacaklarmış. Bir gün oğulları olursa onların odasını...olmadı kocalarına...olmadı yapıp satmak için dükkanlara (s 108)' Anlatıdaki anne, kızını değersizleştirdiğinin ve hiçleştirdiğinin farkında değildir; öyle öğretilmiştir ve oldukça iyi niyetlidir. Ataerkinin gözüne girmek için erkek üstünlüğünü kabul ederek geleneği sürdüren kadınların ancak bu şekilde toplumda kabul gördüğü anlaşılır. Erkekler tarafından yaratılan ataerkinin erkekleri de tehdit ettiğini, savaşların, fetihlerin, ırkçı söylemlerin bir şekilde asırlardır kadın erkek ayırımı yapmaksızın can aldığı görünür kılınıyor. 'Babanın babası, onun annesi, onun da annesi, onun babası ve onun babası...hepsi o ağacın dalında can verdi (s.109)' Anlatıcının 'Peki, o ağacı kimler diyor.

*Ankara Üniversitesi Kadın Platformu Koordinatörlüğü

(s.107)' sorusu ile okur kendi düşünsel dünyasına çekiliyor ve bu şekilde öyküye dahil ediliyor. Gemici düğümleri ile duvar süsü yapacak olan küçük kız görünmezliğin, anlaşılmazlığın, umursamazlığın, duyulmazlığın kurbanı olarak o urganla kendini asıyor.

Söğüt anlatılarının çoğu orta ve alt sınıf insanların oluşturduğu şehirlerde geçer. Mekân olarak dar, kapalı, küçük ve korunaklı evler seçilir. Büyük alanlar, caddeler, güzel doğa betimlemeleri, sokaklar yoktur. Renksiz, kasvetli ve ağır bir atmosfer yaratılmıştır. Bu mekânların tutsaklığı, hapsolmayı, engellenmeyi simgelediklerini düşünebiliriz. Kadınların benlik parçalanmaları gibi zaman ve mekân da parçalara ayrılmıştır. Zaman sıçramalarıyla bir odada gerçekleşen öykülerde çok fazla eşyayla karşılaşmayız. Öykülerin vazgeçilmez nesnesi bıçaktır. Parçalanmalara, bölünmelere, delik deşik edilmelere bıçak eşlik eder. Sık kullanılan betimlemelerden bir ise penceredir. Pencere bölünmüşlüğü, iç dünya ile dış dünyanın ayrıştığı bir simge olarak okunabilir.

‘İçinde Ateşe Yakın Bir Şey Olan Kadın’ öyküsünde yer alan pencere,

‘Mesela pencereler...şu an bir şey diyorlar mı?’

‘Onu hatırlamıyorlar bile...’

‘Öyle mi? Neden? Yaşarken hiç dışarı bakmadığı için mi?’

‘Hayır, ölürken bile sırtını onlara döndüğü için.(s.42)’

Çocukluğunda bir erkek tarafından ilk kez öpülen, ardından gelen korkunç şeyleri kimseye, doktor denilen o yaşlı adam her eve geldiğinde kaskatı kesilip bayıldığını anlayamayan annesine, babasına, ablasına anlatamayan, onu bütün iyi niyetlerle doktorun himayesine bırakılışlarında o korkunç şeyleri yeniden yaşayan kadın için büyük bir yalnızlık, yabancılaşma, dış dünyadan içe çekilen ürkütücü bir geçittir. Bazen de pencerelerin yarattığı bu geçit umut verici bir olasılığı da düşündürebilir. ‘Hatmi Çayı’ öyküsündeki, ‘Hatırlayın, tavana yakın penceremizde paslı demirler vardı. Siz gün doğarken bir bacağı aksak tahta taburenin üstüne çıkar, ayak parmaklarınızın ucunda yükselir, gövdenizi yukarı doğru iter, çenenizle gökyüzünü işaret ederdiniz.(s .33)’ bu adamın pencereden sözsüz yalvarışını bir yardım çağrısı veya ölüm isteği için bir umut beklentisi olarak okuyabiliriz.

Anlatılardaki simgesel diğer bir nesne de aynadır. İçsel gerçeğin dışa vurumu, kişinin asıl gerçeğiyle yüzleşmesi diyebiliriz. ‘Annemin O Harikulade Saçları’ başlıklı öyküde, cinsiyet rolleri hiyerarşisindeki kadın ve erkeğe ayna tutuyor anlatıcı. ‘...sonra aynayı kurnaz bir açıyla onun beni, benim onu görebileceğim şekilde çeviriyor... Karşımda falcı, elinde ayna, aynada ben, bende annem (s.12)’ Öykü dizilişindeki anne, annecanne, torun döngüseli bir tekrarı duyumsatırken öte yandan cinsiyet rollerinin aile içindeki yeniden üretimini vurguluyor. Ataerki tarafından doğurganlığı kutsallaştırılan kadın özel alana çekilerek dış dünyadan uzaklaştırılıp edilgen ve bağımlı hale getiriliyor. Bu cinsiyetçi yaklaşım hem kadını sömürerek eril egemenliği, hem de kapitalizmi besliyor. Ataerki tarafından değersizleştirilen, aşağılanan kadın kendi cinsine karşı kıskançlık, korku, nefret besleyerek cinsiyetçi düşüncüyü oluşturuyor. Kendi bedenini taşımasına, sevmesine izin verilmeyen ve hep ikincil konumdaki kadın başka arayışlara giriyor.

Eril dilin yerleşik hale getirerek değersizleştirdiği kadın-kedi benzerliği öykülerdeki yerini alıyor. ‘Naz Neden Derine Gömmemiş Kediye?’ başlıklı öyküdeki ‘...Mart yorgunu dışı kediler gibi doğuracak bir kuytu peşindeydi... (s.86)’ satırları bir suçlamayı, aşağılamayı dillendirir. Kedi bazı inanışlara göre uğursuzluk sembolü, siyah kedi ise şeytan olarak temsil edilir. Yeniden tasarlayış biçimleriyle kedinin yerine kadın konularak insanlar arasındaki dostluğu bozan şeytan, kadın olur. Devamlı doğum yaptığı için tekir kediye Sibel Can ismini takan konsomatris ‘Ama olmaz ki, bu kadar da kocaya düşkün olunmaz ki, orosspsu! (s.52)’ der. Görünen odur ki dil, iktidarın yayılmasına ve yeniden üretimine yardımcı olmaktadır.

Deli Kadın Hikâyeleri’ndeki erkekler de mutlu değildir. ‘Balon’ öyküsünde, ataerkinin erkeklere de zarar verdiğini, erkeklere cinsiyetçi bir erkek kimliği dayatarak narsist, çocuksu, psikolojik olarak bağımlı kalmaya yöreklendirdiğini görüyoruz. Uzun süre hastanede yatan adamın sağlıklı, hastalıklı bir kişiliğe sahip olduğunu sezeriz. ‘Kadını oğluna olan aşkı öldürecek. Onun başa kadını sevmesine katlanamaz. Oğlu başka bir kadının koynunda uyursa, o uyuyamaz. Arkasında duran annesinin gözlerindeki endişeyi görse, hastane odasında

onu seven iki kadının, birbirlerini hiç sevmediğini sezse...(s.148)' Sorunun yalnızca erkeklerden kaynaklanmadığı, ebeveynler ve toplum tarafından cinsiyetçi düşünceyle sosyalleştirildiği görülür.

Madam Arthur Bey'in bazen kadın, bazen erkek, bazen kadınerkek, bazen erkekkadın oluşu, kadın kimliği içinde erkeğe atfedilen yüceltilmiş özelliklerinin bir arada olabileceği gibi, cinsiyetsiz düşünme önermesi de olabilir; belki de Queer Teori. Ruhsal gelişimleri sağlanamayan ve öz duygularına nasıl bağlanacağını bilemeyen kadınlar bu şekilde cinsiyetçi düşünceyi oluşturabilir. 'Annesinin biricik oğlu Arthur (s.76)', aslında Hatice ya da Eleni ama ebeveynin erkek çocuk arzusu kadını erkekleştirir. Erkekleşen Hatice de Eleni de erkek çocuk ister. 'Çünkü Dragon yavrulamak istiyor... çoğalmak istiyor. Kendisinden daha erkek bir evlat ver Rabbim ona. Arthur kadar erkek olsun. Mösyo olsun, Bay olsun. Bey olsun... (s.77)' Cinsiyetçi düşünce erkek tahakkümünü ve onun ürünü olan şiddeti destekliyor. '...annem benim yerime oğlan çocuk doğururdu. O erkin zerresi Dragon babamda olsaydı, Madam Arthur Bey beni öldüresiye dövüp sonra kiliseye kaçmazdı .(s 78)' Bu öyküde toplumsal cinsiyetin dünyalı olduğunu görebiliriz. Apartman boşluğundan yapayalnız bir kız çocuğu bütün boşluğu içine çekercesine ağlar; kilisenin kulesine, caminin kubbesine ve tüm Tanrılara düşmandır.

Mine Söğüt anlatıları, kendi içindeki iç anlatılarla bir öyküden diğerine fırtınalı bir geçişle iç yolculukları görünür kılar. Bu geçişlere eşlik eden resimler de öyküler kadar çarpıcı ve bıraktığı izle onlar kadar derindir. Her öykü sonrası bırakılan boş sayfalar okurun derin bir nefes almasını, soluklanmasını ve elbette sorgulaması için verilmiş bir süre olabilir.

Sonuç olarak erkekler tarafından yaratılan ataerkinin erkekleri de tutsak ettiğini, kadının da erkeğin de cinsiyet rolleri içinde bocaladığını görebiliriz. Kadın çırpınışlarının kadın kimliğine bağlı olmadığı, erkek egemen ahlak kurallarının yerleşik düzeninden kaynaklandığı ve erkek tahakkümünden olduğu vurgusu öykülerin ortak dilini oluşturmaktadır.Yazar, var olma isteği gerçekleşmeyen, talepleri reddedilen kadınları delirterek özgürleştirir. Kadının denetlenen cinsel yaşamı, geleneksel baskı ve kadına biçilen rollerin kadın üzerindeki somut etkilerinin biçimlendirilişidir diyebiliriz Mine Söğüt öykülerine.

Söğüt, Mine. *Deli Kadın Hikayeleri* (İstanbul: YKY, 2013).